

Реферат на тему: "І злитись знову зі своїм народом (Олена Теліга)"

Олена Теліга

"І ЗЛИТИСЬ ЗНОВУ
ЗІ СВОЇМ НАРОДОМ"

Не лічу слів. Даю без міри ніжність.
А може в цьому й є моя сміливість:
Палити серце – в хуртовині сніжній,
Купати душу – у холодній зливі.
Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив,
Та там, де треба, я тверда й сувора:
О краю мій,
моїх ясних привітів
Не діставав від мене жодний ворог.
Олена Теліга

Ще кілька років тому про Олену Телігу в Україні не знали нічого. Тепер це ім'я викликає захоплення в кожного, кому дорогі незалежна Українська держава і ті, хто віддав за неї своє життя.

Можна тільки дивуватися, як в одній людині сплелися безмежна жіночість, краса, розум, талант, беззастережна хоробрість, незламність. Своїм творчим життям і героїчною смертю Олена Теліга стала символом невмирущості української нації.

Олена Теліга повертається на Батьківщину після багатьох років забуття на рідній землі, яку так сильно любила, про повернення на яку мріяла на вимушеній еміграції, за визволення якої від будь-яких зайд віддала своє життя.

О краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жодний ворог, —
це була не просто поетичні рядки, а її життєве кредо.

Народилася Олена 21 липня 1906 року в Іллінському під Москвою в родині талановитого інженера-гідротехніка Івана Опанасовича Шовгенова, який в той час жив і працював у Москві. Батько Олени походив із Слобожанщини. Народився він 12 листопада 1874 року в с.Камянка Куп'янського повіту Харківської губернії. Сім'я його батьків мала, очевидно, середні статки, бо, заповнюючи одну з анкет у квітні 1922 року, І.Шовгенів на запитання: "Чи маєте нерухоме майно, яке і де саме?" відповів: наділ в 4 десятини землі на Харківщині і хату". Мабуть, це був батьківський спадок.

Закінчив І.Шовгенів у 1893 році курс Ізюмського реального училища, поступив до Санки-Петербурзького інституту інженерів шляхів сполучення, який закінчив 1899 року за першим розрядом. Того ж року він одружився з Уляною Качковською і розпочав свою трудову діяльність.

Іван Шов генів займав досить високе становище, був відомою в Москві людиною, мав ранг колезького асесора. Родина Шовгенових мешкала у Москві по Луковому провулку, 45, а влітку відпочивала в підмосковному Іллінському, де й побачила світ Оленка. У сім'ї було вже два сини, і дівчина стала загальною улюбленицею.

Коли Оленці було п'ять років, Шовгенови 1911 року переїхали до Петербурга, де батько працював інженером-гідротехніком, а потім віце-директором департаменту земельних поліпшень, очолював механічний і гідрологічний комітет, викладав у Петроградському інституті шляхів. Саме там, у Петербурзі-Петрограді, Олена почала себе усвідомлювати, там пройшли її дитячі роки, згадки про які в розмовах з друзями дали їм підставу вважати Петербург місцем її народження.

Зростала Оленка в достатках, під опікою гувернантки, яка навчала її німецької, французької та російської мов. Цими мовами вона оволоділа досить добре, а ось української не знала і українкою себе не усвідомлювала, за що пізніше не раз докоряла своїм батькам.

У родині Шовгенових усі любили книгу, і Оленка багато читала, була дитиною розвинутою, рухливою, робила спроби складати вірші. Пізніше друзі пригадували, що вона любила бавити їх жартами зі своїх дитячих віршованих спроб.

Однак уявлення про її безхмарне дитинство, які випливають з літератури, мабуть дещо перебільшені. Згадуючи пізніше, в еміграції, свої дитячі роки, Оленка писала в листі – до Наталі Лівацької-Холодної про відчуття "безмежності", бо "батько, якої інженер, їздив по різних місцях бувшої Росії і тягав нас за собою. Лише літо, і то не часто, ми проводили на рідній для батька Харківщині, але в різних місцях, так що і вона не була моїм "домом".

Для мене цим домом став Київ..." – зізнавалася вона

До Києва Шованови переїхали у 1918 році. Олена у вересні 1918 року почала навчання в третьому класі приватної Київської жіночої гімназії Олександри Дучинської, куди була переведена з міста Ізюма Харківської губернії.

У гімназії вона вивчала закон Божий, російську історію, арифметику, німецьку, французьку та українську мови. Оцінки мала різні, з української – "4".

30 травня 1919 року батько змушений був покинути сім'ю. Як згадувала Олена, "тато виїхав з Києва..., як всі тоді думали, на "два тижня", отже, залишив маму, мене і Сергія без копійки. А в Києві дружина і двоє дітей залишились під більшовицьким режимом без засобів до існування. Приватні навчальні заклади були радянською владою закриті, всі школи стали єдиними трудовими. Одну з таких шкіл до 1920 року відвідувала Оленка. Мати її змушена була продавати речі, щоб купувати харчі, але їх завжди не вистачало, і вона з болем у серці просила дітей їсти якнайменше. Для Олени закінчилося безхмарне дитинство, коли вередливу дівчину вмовляли їсти яйце і пити молоко. Треба було самій дбати про шмат хліба. "Хліб для мене був мрією, бо їли ми лише картоплю і пшоняний куліш. Все це без масла чи сала. Для того, щоб роздобути цей хліб чи кавалок сала, я з товаришкою їздила в якесь село, щоб змінити там рушник чи серветку на ці продукти. Ти знаєш, в ті часи потяги були переповнені, отже, нам

часто доводилось, на вітру і морозі, декілька годин висіти на підніжжі, чи тремтіти на криші вагона", — з листа до Наталі Ліваської-Холодної (24.07.1932 р.).

Своє світовідчуття тодішньої, п'ятнадцятилітньої, вона пізніше, пригадуючи свій "в боях ранений", "трагічний Київ", прекрасно передала у вірші "П'ятнадцята осінь".

На шістнадцятому році свого життя Олена виїхала з України, надовго залишивши улюблений Київ. З мамою і братом Сергієм вони перейшли кордон, і після короткочасного перебування в Тарнові, в липні 1922 року, переїхали до Чехословаччини, до містечка Подеюроди, де батько Олени І.Шовгенів 28 квітня 1922 року був обраний ректором Української господарської академії. Тут вступила Олена у 1922 р. на натуральні курси для юнаків і дівчат – українських емігрантів. Пізніше у 1923 р. стала студенткою історико-літературного відділу Українського Вищого Педагогічного Інституту ім.Драгоманова в Празі.

Олена поринула в студентське життя. Лекції, бібліотеки, Студентський дім у Празі, прогулянки вулицями великого європейського міста. Все було таким цікавим і незвичним! Олена була активною учасницею студентських вечорів. Про це свідчать як спогади її товаришів, так і архівні документи, зокрема ті, що були посольством України в Чехії виявлені й люб'язно надані Всеукраїнському жіночому товариству ім. Олени Теліги.

Велику роль у тому, що з донедавна російськомовної панночки Леночки Шевгенової постала визначна українська поетеса і патріотка Олена Теліга, відіграв кубанський козак Михайло Теліга. Цей кубанський козак був хорошим бандуристом, і як сам писав: " – все почалося з бандури: чари її мене не поглинули... – вихопили мене і повели тією стежкою, на кінці якої я бачу щастя свого народу. ... Я став цілком свідомим українцем. Однак власна моя свідомість мене не задовольнила. Мені хотілось, щоби і мої товариші також знали, хто вони..."

Ці ідеї носилися в повітрі, і їх вбирала Оленина свідомість, вони відгукуються в її творах дещо пізніше, коли остаточно сформуються її світогляд і естетична позиція. А поки що вона молода й щаслива, вона в центрі цікавого товариства, її сміх дзвінкий і веселий, її кохає красивий, статний козак, справжній лицар, і незабаром їхнє весілля. Тато одержав гонорар за видання в Америці однієї з своїх книжок, і гроші вирішив витратити на Оленине весілля. Їй запропонували на вибір: або влаштувати скромне весілля в колі найближчих друзів, а потім молоді могли б на два тижні поїхати в шлюбну подорож, або влаштувати "гучне" весілля, але без шлюбної подорожі, бо на все грошей не вистачало. Вона вибрала "гучне" весілля.

Весілля відбулося 1 серпня 1926 року в Подебродах. Обряд шлюбу проводив православний священник отець Євген Погорецький.

Відгуло — відгреміло весілля, закінчилися канікули, потрібно було повертатися до студентських аудиторій. Михайло продовжував навчання на лісовому відділі агрономічно-лісового факультету УГА, відвідував лекції, під керівництвом спеціаліста в галузі зоології та ентомології доцента академії Юрія Русова.

А в Олени навчання щось не заладилось. Їй залишилося закінчити останній рік

навчання в Українському педагогічному інституті ім.М.Драгоманова, щоб одержати диплом про вищу освіту, але цього курсу вона так і не закінчила.

На жаль, нам не відомо, чи здійснила Олена свої мрії щодо завершення навчання в інституті.

В останні роки проживання в Подебродах у житті Олени Теліжки сталася визначна подія - її ім'я як поетеси стало відомим широкому колу читачів.

У червні 1929 року Михайло Те ліга захистив дипломну роботу, одержав фах інженера-лісівника, і Те ліги восени того ж року переїхали до Варшави. Ще в 1928 р. туди виїхали Оленині батьки, через рік померла від лейкемії її мама. Олена дуже тяжко переживала цю втрату. Думалося, що їхній переїзд полегшить батькові його самотність, та й сподівалися знайти в Польщі роботу. Польща зустріла Теліг непривітно. Роботу знайти було важко. Почалося емігрантське життя "бездомних волоцюг" із щоденними пошуками роботи, і незмінною відповіддю: "На днях". За горло стискав "тяжкий турбот ржавіючий ланцюг". Тримала лише взаємна любов молодого подружжя.

Рятували оптимізм Олени, її весела вдача.

Та все ж життєві обставини 1929-1931 рр. (смерть матері, переїзд до Подеброд, побутова невлаштованість, одруження батька і втрата колишньої його близькості через інтригу другої дружини) не сприяли, очевидно, поетичному натхненню Олени, бо ж писала завжди під настрій, тільки для себе, а коли виходило щось, на її погляд, непогано, відсилала до ЛНВ - літературно-науковий вісник.

Під час еміграції у Польщу Олена Те ліга пише багато віршів, друкується. Ряди її однодумців множаться, до неї горнеться студентське молодь. Працює як учителька в школі. Бере живу участь в літературному житті. Скрізь кличе, будить, захоплює, ширить ідеї українського націоналізму. У своїй молодості найбільше рветься до молоді. У Варшавській Українській Студентській Громаді вона - постійний улюблений гість.

Вона та її поезії, хоч у них не знайдете слова Україна, це дороговказ у змаганнях за перемогу української ідеї, без фальшивої патетики. Майже кожен її вірш вдаряє в патріотичну струну, кличе до готовності боротися.

Коли нападом Німеччини на Польщу 1 вересня 1939 року розпочалася Друга світова війна і перші бомби впали на голови варшав'ян, Олена Теліга була серед них. Під вогнем всіх видів зброї, випробувала свою силу волі, підбадьорювала оточуючих.

У грудні 1939 року Теліги переїхали до Кракова.

Українське еміграція Європи, чекала зіткнення Німеччини з Радянським Союзом, з цим пов'язувались надії на повернення на Батьківщину. Націоналісти, а з ними Олега Те ліга, збирали сили, готувалися розгорнути роботу по відродженню нищеної більшовиками української культури.

З Кракова виїхали в понеділок 14 липня 1941 року, до Києва прибули тільки 22 жовтня.

У Києві Олена Те ліга зразу ж включилася в роботу Спілки українських письменників, налагодила видання "Літаврів" - літературно-мистецького додатку до редагованої Іваном Рогачем газети "Українське слово". Увійшла Олена Теліга й до

складу створеної 5 жовтня 1941 року в Києві з ініціативи О.Ольжича Української Національної Ради. О.Теліга була включена до УНР, як українська письменниця і голова Спілки українських письменників. То ж основною сферою її діяльності було гуртування діячів культури, письменників. 15 листопада відбулися загальні збори новоутвореної Спілки письменників, які затвердили переший тимчасовий статут Спілки. Плани у Спілки українських письменників були великими. Організовувалось видавництво "Культура" з гуртком тієї самої назви, готувалось видання літературно-критичного альманаху та збірки надрукованих поезій Євгена Плужника, були напевно й інші плани, та реалізувати їх було справою нелегкою.

Дуже швидко стало зрозуміло, що німці не будуть миритися з будь-якими діями, спрямованими на відродження Української держави. Адже це не входило в їхні плани, які передбачали розчленування України з майбутнім приєднанням її до Німеччини. Особливо підозріло німці ставилися до українців, які прибули до Києва із західних земель та з еміграції, бо саме вони були найактивнішими пропагандистами націоналістичних ідей.

Німецька окупаційна влада вирішила якнайшвидше придушити діяльність українських націоналістів. Вже 17 листопада вона наказала припинити діяльність Української Національної Ради, яка пішла в підпілля. Почалися арешти.

До арешту Олени Те ліги і її чоловіка та товаришів по Спілці письменників залишилося зовсім небагато часу.

9 лютого Олена Теліга пішла до приміщення Спілки письменників, де призначалася зустріч з товаришами. На народу не йшли туди, бо була небезпека арештів, Олена відповіла, що в хвилину небезпеки мусить бути зі своїми співробітниками. Через годину з того пішов і Михайло Теліга. А в приміщенні Спілки вже з неділі гестапо влаштувало засідку. Всі, хто туди заходили, назад вийти вже не змогли. Біля 15 години гестапівці заявили: хто не належить до Спілки, може йти додому. Один із членів спілки вийшов, а Михайло Теліга, хоч там не був, залишився. Всі були арештовані і вивезені на Карпенка, 33, в приміщення гестапо. Разом з Оленою та Михайлом Те лігою були арештовані Іван Гринявський, професор Кость Гупало та інші українські письменники. Спілка письменників практично була розгромлена і припинила свою діяльність. Усі арештовані письменники і журналісти, члени редакції "Українського слова" були розстріляні і поховані у Бабиному Яру. Точна дата трагедії невідома.

Більшість дослідників сходяться на тому, що сталося це 21 лютого 1942 р.

Саме в цей день – 21 лютого – традиційно вшановуємо ми пам'ять героїв, які піднявшись на нерівний бій проти двох могутніх чорних сил, що роздирали тіло рідної землі, віддали своє життя за Україну, за її незалежність. Серед них – Олена Теліга, поетеса і патріотка, яка пішла у вічність, щоб навіки залишитися зі своїм народом, навіки залишитися в його вдячній пам'яті.

Література:

1. Твори О.Теліги у збірниках, окремих виданнях та у періодичній пресі.
2. Наукові та публіцистичні твори про Олену Телігу.

3. Надія Миронець "Олена Теліга", 1999.